

UNDERSØGELSE AF TORVMYRER PAA DOVREFJELD

INDBERETNING FRA MYRSELSKABETS SEKRETÆR TIL SKOGDIREKTØREN

IFØLGE ANMODNING AF SKOGDIREKTØREN har myrselskabets sekretær i sommer undersøgt mulighederne for torvdrift ved fjeldstuerne *Fokstuen*, *Hjerkin* og *Kongsvold* paa Dovrefjeld.

Efter anlægget af jernbanen mellem det søndenfjeldske og nordenfjeldske har fjeldstuerne paa Dovrefjeld tabt sin væsentligste betydning som skydsstationer. For at bøde paa det derved opstaaede tab af indtægter har opsiderne paa fjeldstuerne omdannet disse til sanatorier, hvor der i sommertiden indtages indtil et par hundrede sanatoriegjæster. Derved stilles der selvfølgelig fra husholdningens side et meget større krav til skogen, og for 2 af fjeldstuerne — Fokstuen og Kongsvold — er det aabenbart, at den disse tillagte skog ikke vil kunne udholde dette forøgede krav.

Fokstuen ligger 990, Hjerkin 957 og Kongsvold 898 m. o. h., og da skogen bestaar af tildels forkrøblede birketrær, der vokser meget langsomt og har en daarlig reproduktionsevne, er det af overordentlig stor betydning at kunne spare denne skog mest mulig.

Der opstod derfor spørgsmaal om ved disse fjeldstuer at faa indført brugen af *brændtorv*, og man anmodede i sin tid torvmester *Adolf Dal* om at undersøge forholdene med hensyn til torvmyrer ved fjeldstuerne paa Dovrefjeld.

Efter hr. Dals anvisning blev der ogsaa sat igang torvdrift ved nogle smaa myrer ved Fokstuen og Kongsvold, men denne torvdrift er senere opgivet. For Kongsvolds vedkommende viste det sig, at da man kom længere ind i myren, var torven altfor let i vægten og moseholdig. En nu udtaget prøve udviste en volumvægt af 0,16 og en vandopsugningsevne af 11,3, saaat materialet bedst egner sig for tilvirkning af torvstrø, der ellers er vanskelig at erholde paa fjeldet.

Fjeldstuerne ligger paa en maade i et dalføre med høiere fjelde paa begge sider. Gjennem talrige smaa bækkeløb tilføres de flade vidder adskillig vand, særlig omkring Fokstuen og Hjerkin. I tidens løb er der dannet sumpige myrstrækninger af tildels stor udstrækning, men da bækkene stadig og end mere i flomtiden fører med sig ikke saa lidet sand, er disse myrer som regel sterkt sandblandede, saaat det er vanskelig at finde ren myr. Da klimamet er veirhaardt, har sneen vanskelig for at lægge sig om vinteren, og da der tillige er sterk kulde ved denne høie beliggenhed, bliver myrerne som regel tælebundne indtil langt ud paa sommeren. Mangesteds gaar tælen neppe bort, ialtfald forefandtes de sidste dage af august flere steds saa tyk tæle, at det var umulig at trænge igjennem samme med de medbragte apparater. Tælen er en ulempe, der mangesteds i vort land kan lægge hindringer iveien

for torvdrift, men det er bekjendt, at den holder sig mindre i myrerne, jo vaadere og mere modne disse er. Derfor forefindes som regel mere tæle i afgrøftede myrer og i myrer med overliggende friskt moselag.

Efter at have faaet et overblik over forholdene fandt jeg at burde søge brugbare myrer, hvor der er lidet eller intet vandtilløb, altsaa ved vandskillene; og for at kunne finde myrer med nogenlunde udnyttelsesmulighed maatte disse være vel modne og allerhelst staa under vand.

Med hensyn til metode for opstikning af torv under vand henvises til min til landbrugsdepartementet indsendte beretning om *myr-kultur- og torvindustrindstillingen i Berlin 1904*. Denne foreligger nu trykt i *indberetning om det norske skogvæsen 1903—1904*, og ovennævnte metode er beskrevet side 308—309 samt illustreret i fig. 1 og 2. *)

Ved **Fokstuen** ligger den bekjendte *Fokstuenmyr*, der har et samlet areal af flere tusinde maal. Denne bestaar dels af sumpige sandsletter, bevokset med stargræs og vidjekrat, dels af ur, d. v. s. store stene, der ligger fladt udover vidderne og med vand imellem. Ovenpaa er disse stene bedækkede med mose eller stargræsvegetation. Enkelte steder kan myrlaget være indtil 1 m. dybt, men overalt, hvor der er vandtilløb, er torvmassen saa stærkt opblandet med sand, at sandkornene tydelig kan observeres. Hvor der derimod er lidet eller intet vandtilløb, altsaa i nærheden af vandskillene, er torvmassen bedre, og udtoges herfra forskjellige prøver til analyse, særlig for undersøgelse af askegehalt. Fleresteds forefindes sjøer eller mindre kjern og kulper med afløb dels til Gudbrandsdalen dels til Foldalen.

De største kjern er *Haarkjernene*, og nærmere fjeldstuen er en lang bugt, der nu er omtrent igjengroet. Den benævnes »*Værnuen*«, fordi den fryser meget sent og er vistnok fri for tæle selv tidlig paa aaret, da det hele staaer mere og mindre under vand. Den er helt bevokset med stargræs, og dybden varierer mellem 0,5 og 1 m. Bunden bestaar af sten (ur). De øverste 0,25—0,5 m. er mere og mindre frisk stargræstorv, medens det underliggende er vel moden statorv. En prøve fra 0,5—1 m. i partiet nærmest vandskillet mellem Gudbrandsdalens og Foldalens vasdrag udviste:

Askegehalt i vandfrit stof	8,1 pct.
Brændværdi i vand- og askefrit stof	5543 kalorier pr. kg.
— i vandfrit stof	5094 —»—
— beregnet ved 20 pct. vandgehalt	3955 —»—
Volumvægt	0,62
Sammenholdsgrad	god.

En prøve lige ved det aabne kjern udviste:

Askegehalt i vandfrit stof	24,02 pct.
Brændværdi i vand- og askefrit stof	5589 kalorier pr. kg.
— i vandfrit stof	4247 —»—
— beregnet ved 20 pct. vandgehalt	3278 —»—

*) Se side 132—134, dette nr. af »meddelelserne«.

Torven i partiet nærmest vandskillet er altsaa brugbar til brændsel, medens torven i den nedre ende af den lange, smale, igjengroede bugt, altsaa lige ved det aabne kjern, har en for høi askegehalt. Hvort stort areal heraf er brugbart kunde ikke undersøges, da det meste staar under vand, saaat det var vanskeligt og tildels umuligt at komme ud paa samme, men der er vistnok tilstrækkelig materiale for flere aars drift.

Langs »Værmen« danner de høiere liggende mosedækkede stene en noksaa jevn og tør flade, der kan benyttes til tørkeplads.

Ved Haarkjernesens sydvestlige ende, ca. 3 km. fra selve fjeldstuen, er et myrareal, der ligger i niveau med vandoverfladen. Myren strækker sig længere vestover med jevn stigning indtil vandskillet, men har en smule tilløb fra siderne. Den er stargræsbevokset, og dybden i nærheden af kjernet varierer mellem 1 og 1,5 m. og høiere oppe gennemsnitlig 0,5 m. Bunden er ogsaa her sten. Torven er fast, vel moden og ensartet. En generalprøve indtil 1 m. dybde udtaget nærmest kjernet udviste:

Askegehalt i vandfrit stof	13,46	pct.
Brændværdi i vand- og askefrit stof	5501	kalorier pr. kg.
— i vandfrit stof	4761	—»—
— beregnet ved 20 pct. vandgehalt	3689	—»—
Volumvægt	0,60	
Sammenholdsgrad	god.	

Da brændtorv kan tillades at have indtil 15 pct. aske, kan denne torv altsaa benyttes. Det brugbare areal lige ved kjernet kan anslaaes til ca. 10 maal, og under forudsætning heraf samt en gennemsnitlig dybde af 1 m. forefindes ca. 1500 tons torv lufttør beregning.

Da Fokstuens brændselforbrug antagelig tilsvarende ca. 50 tons brændtorv aarlig, skulde disse 10 maal indeholde tilstrækkelig materiale for ca. 30 aars drift.

Ved siden af myren er et noget høiere liggende parti stembund med mosedække. Det er fladt og nogenlunde jevnt og tørt, saaat det kan benyttes til tørkeplads.

Lige nedenfor fjeldstuen **Hjerkin** ligger *Hjerkinmyren*, der har et areal af ca. 500 maal. Dette er ogsaa en stargræsbevokset sand-slette, der har tilløb gennem talrige bække fra omkringliggende høider og staar mere og mindre helt under vand. Sanddybden til stembunden er gennemsnitlig 0,5 m. Nærmere udløbet er der paa sydvestsiden en bugt af myren, hvor der er mindre tilløb, hvorfor myren her ikke er sandblandet. Dette parti har en dybde af ca. 0,75 m. og var af torvmester Dal i sin tid paavist som tjenlig til brændtorv.

En prøve blev udtaget og udviste:

Askegehalt i vandfrit stof	13,87	pct.
Brændværdi i vand- og askefrit stof	5357	kalorier pr. kg.
— i vandfrit stof	4614	—»—
— beregnet ved 20 pct. askegehalt	3571	—»—

Torven er meget løs og let, har en mindre god sammenholdsgrad, men kan dog benyttes til brændtorv.

Hjerkinmyren kan tørlægges, naar man i en længde af ca. 300 m. sænker afløbet ved at fjerne stenene, der dæmmer for samme. Indretter man sig saaledes, at myren kan holdes delvis opdæmnet om sommeren og tørlægges om høsten, kan man her indhøste adskillig foder til gaardsbrugets behov, men for en eventuel torvdrift har en sænkning mindre betydning, idet torven kan optages under vand, som ovenfor nævnt, og det areal, der indeholder brugbar torv, er forholdsvis lidet.

Ved *Heglingkjernet* blev der udtaget en prøve fra derværende ca. 0,5 m. dybe sandblandede myrereal. Efter udseendet at dømme var denne myr mindre sandblandet end store dele af Hjerkinmyren, men prøven udviste dog en askegehalt af 78,4 pct.

Fra en stargræsbevokset myr med et areal af ca. 2 maal og en dybde af 0,5—1 m., beliggende imellem *Gaataasæteren* og hovedveien udtoges ogsaa prøve, der udviste en askegehalt af 47,92 pct., altsaa ogsaa ubrugelig.

Omkring vandskillet mellem Foldalens og Drivdalens vasdrag, ca. 2,5 km. nordenfor Hjerkin ligger en liden myr — *Dammyren* — med et tildels tørlagt kjern. I det tørlagte parti var tælen uigjennemtrængelig, men den del af myren, der fremdeles stod under vand, var tælefri. Arealet er ca. 100 m.² og dybden omkring 2 m. Det øverste 0,25—0,5 m. tykke lag er noget porøst og bedærvet af frost, men det underliggende er vel moden og fed, tildels noget slamagtig og gytjeblandet. Myren kan oversvømmes i flomtiden. En udtagen prøve indtil 1,5 m. dybde udviste en askegehalt af 38,41 pct., saaat torven altsaa er utjenlig til brændsel. I myren, der ligger 1025 m. o. h., forefindes flere store furustammer.

Langs veien mellem Hjerkin og *Hjerkinsæter* blev der undersøgt en hel del mindre myrer, men samtlige viste sig at være saa sandblandede og grunde, at de ikke er tjenlige til udnyttelse.

Ved vandskillet mellem Drivdalens og Kvitdalens vasdrag, midt imellem Fiskekjernet og Dragkjernet, ca. 1020 m. o. h. og lige ved grænsen mellem Hjerkins og **Kongsvolds** opmaaling, ca. 1 km. fra Govelisæteren ligger en myrstrækning paa ca. 50 maal. Denne — *Fiskekjernmyren* — staar delvis under vand i niveau med og tildels høiere end Fiskekjernet. Dybden varierer mellem 0,5 og 2 m., er paa store strækninger 1,5 m. Torven er i de tørrere partier noget moseblandet stargræstorv, men i de vaadere partier mere moden. Bundlaget bestaar enkelte steder af gytje. Bunden er sten. En generalprøve fra 0,5—1,5 m. dybde udviste:

Askegehalt i vandfrit stof	11,02 pct.	
Brændværdi i vand- og askefrit stof	5347 kalorier pr. kg.	
— i vandfrit stof	4758	—»—
-- beregnet ved 20 pct. vandgehalt	3844	—»—

Volumvægt	0,52
Sammenholdsgrad	god.

Denne torv kan derfor ansees som brugbar, men for at kunne udnyttes paa bedste maade vilde det være heldigst at bearbejde samme med et elteværk eller anden maskine, idet torven er uensartet og let i vægten.

Antages kun 30 maal af myren at være skikket for torvdrift, og regnes den gennemsnitlige dybde til kun 1 m., indeholder myren ca. 4500 tons torv lufttør beregning. Om derfor brændselsforbruget til Hjerkin og Kongsvold fjeldstuer tilsammen anslaaes til 100 tons torv aarlig, skulde her være tilstrækkelig materiale for 45 aars drift. Fra Govelisæteren er kjørevei til Hjerkin 13 km. og til Kongsvold 6 km.

Ved myrens nordlige ende, altsaa nærmere Dragkjernet, ligger en moræne, ca. 5 m. høi og noksaa flad ovenpaa, saad den vil være tjenlig til tørkeplads.

Imellem denne moræne og Dragkjernet ligger en myrstrækning, *Sandbækmyren*. Den har flere bækketilløb, og alene navnet er tilstrækkelig til at antyde, at den er stærkt sandblandet.

Det samme er tilfældet med øvrige paaviste myrer af betydning omkring fjeldstuen Kongsvold.

I tilslutning til disse mine undersøgelser skal jeg tillade mig at foreslaa, at der snarest mulig bliver foretaget forsøg med opstikning af torv under vand omkring Haarkjernerne ved *Fokstuen*.

Det maa antages ogsaa at være i opsiddernes egen interesse, at fjeldstuerne i fremtiden kan skaffe sig en mere rigelig og billig tilgang paa brændsel, hvorfor det er sandsynlig, at disse selv vil bekoste eventuelle forsøg.

Det ovenfor omtalte apparat for opstikning af torv under vand koster i Tyskland mk. 50,00 (kr. 44,50) og leveres i Sverige af en smed i Skara for kr. 35,00. Desuden vil der tiltrænges nogle planker og trilleborer. Forsøget maa foretages saa tidligt paa aaret, som forholdene tillader, helst om mulig før St. Hans, og da dette vel bliver før den egentlige turistsæson, kan man formodentlig uden vanskelighed afse fornøden arbejdshjælp. Imidlertid er denne slags torvdrift hidtil ukjendt i vort land, og det vil derfor være af betydning, om myrsekskabets sekretær kan faa tid og anledning til personlig at veilede ved forsøget.

Da den aarlige nedbør paa Dovrefjeld kun er 320 mm. og det som regel stadig blaaser, bør der være betingelser for at faa torven tilstrækkelig tør.